

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอนุญาตตุลาการเป็นทางเลือกในการระงับข้อพิพาททางแพ่งที่ได้รับการยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลายในนานาอารยประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อพิพาทเกี่ยวกับการค้า การลงทุน ธุรกิจ และการพาณิชย์ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศและระหว่างประเทศ เนื่องจากการอนุญาตตุลาการมีกระบวนการที่สะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม และเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของข้อพิพาทแต่ละประเภท อีกทั้งยังสามารถรักษาชื่อเสียงและความลับทางธุรกิจการค้าของคู่พิพาท โดยคู่พิพาทสามารถร้องขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจทั้งภายในและต่างประเทศ บังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการที่ทำขึ้นในประเทศไทยได้

วิวัฒนาการของเทคโนโลยีก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิธีการดำเนินการค้าขายระหว่างผู้ประกอบการและผู้บริโภค การซื้อขายสินค้า หรือบริการที่ไม่ต้องดำเนินการแบบเฉพาะหน้าและตัวต่อตัว แต่ผู้ประกอบการและผู้บริโภคสามารถซื้อขายสินค้า หรือบริการผ่านทางช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ จึงทำให้ผู้ซื้อและผู้ขายตัดสินใจซื้อสินค้า และบริการ โดยที่ไม่รู้จักตัวตน และที่อยู่ ที่แท้จริงของแต่ละฝ่าย (distant and anonymous transaction) ผู้ซื้อตัดสินใจซื้อสินค้า โดยอาศัยข้อมูลที่น่าเสนอผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น (online browsing and buying) และบางครั้งผู้ซื้อและผู้ขายอยู่ในเขตอำนาจศาลที่แตกต่างกัน (multi-jurisdiction) แต่สิทธิและหน้าที่ของผู้ซื้อและผู้ขายยังคงเหมือนเดิมเหมือนกับการทำธุรกรรมตามปกติ ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหา คือ ผู้ซื้อไม่ได้รับสินค้าที่มีคุณภาพ หรือคุณสมบัติตามที่ตกลงภายในระยะเวลาที่กำหนด จึงเกิดการโต้แย้งสิทธิ หรือเกิดข้อพิพาทขึ้น กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกแบบเดิมจึงไม่เพียงพอ ปัจจุบันจึงมีการสร้างระบบการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ขึ้นมา เพื่อรองรับปัญหาที่เกิดขึ้น

ในการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งคู่พิพาททำธุรกรรมกัน โดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือการสื่อสารข้อมูลผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นในการทำธุรกรรมทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ โดยปกติคู่สัญญาอาจไม่ได้อยู่ในประเทศเดียวกัน หากเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การเยียวยาความ

เสียหายที่เกิดขึ้นก็จะทำได้ยาก การที่จะให้คู่สัญญาไปดำเนินการฟ้องร้องคดีในศาลในประเทศที่ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนา หรือมีสถานที่ทำการงานย่อมเป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย หากคู่สัญญานำคดีมาฟ้องร้องต่อศาลในประเทศของตนคำพิพากษาของศาลในประเทศนั้นก็ไมอาจนำไปบังคับในประเทศอื่นได้

ในประเทศไทยแม้จะมีการนำระบบอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้อย่างเป็นทางการโดยสถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2562¹ และสถาบันอนุญาโตตุลาการ (Thailand Arbitration Center หรือ THAC) ได้พัฒนาระบบทอล์คดีดี (Talk DD) ซึ่งเป็นผู้ให้บริการระงับข้อพิพาทพาณิชย์ออนไลน์ (Online Dispute Resolution: ODR) รายแรกของประเทศไทยที่ดำเนินการทางอิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบออนไลน์โดยมีผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการรับรองเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการระงับข้อพิพาท² แต่สถิติการระงับข้อพิพาทก็ยังมีไม่มาก

โดยอาจกล่าวได้ว่าปัจจุบันการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากเป็นวิธีการที่สะดวก รวดเร็ว และประหยัด ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของอนุญาโตตุลาการ แต่การอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์มีลักษณะแตกต่างจากการอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม อยู่พอสมควร การที่นำกฎหมายที่ใช้กับการอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิมมาใช้กับการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์จึงอาจทำให้เกิดอุปสรรคทางกฎหมายบางประการและจะส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือด้วย ซึ่งปัญหานี้ถือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ของไทย

ดังนั้น จึงเป็นที่มาของการทำการศึกษาเพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการส่งเสริมการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ของไทย และนำเสนอแนวทางการปรับปรุงกฎหมายอันจะนำไปสู่การส่งเสริมระบบอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ของไทยให้เป็นที่น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

¹ สถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2562). *สถาบันอนุญาโตตุลาการ TAI ประชาสัมพันธ์ระบบ E – Arbitration พร้อมสาธิตการใช้งานแก่สำนักงานกฎหมายชั้นนำ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://tai.coj.go.th/th/content/category/detail/id/21/iid/154547>. [2562, 21 กรกฎาคม].

² สถาบันอนุญาโตตุลาการ. (2562). *ความเป็นมา*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.thac.or.th/history>. [2562, 1 มิถุนายน].

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

จากปัญหาการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการในประเทศไทยที่ไม่ได้รับความนิยมนั้นดังกล่าว การศึกษานี้จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมการระงับข้อพิพาทโดยวิธีอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาความเป็นมา แนวคิดทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์
2. ศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. ศึกษา วิเคราะห์ปัญหา และมาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ของไทย
4. เพื่อเสนอแนะมาตรการในการส่งเสริมการระงับข้อพิพาทโดยวิธีอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ปัจจุบันพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการไม่ได้กำหนดวิธีการพิจารณาคดีของอนุญาโตตุลาการให้รองรับกระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อลดขั้นตอน ระยะเวลา และค่าใช้จ่ายในการพิจารณา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและพฤติกรรมในการซื้อสินค้า หรือบริการทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ จึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาในการระงับข้อพิพาททางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์โดยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ และเนื่องจากกระบวนการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่มีการใช้แล้วในประเทศไทยยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก หากมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจน และมีการส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อจัดการดูแลสถาบันอนุญาโตตุลาการต่าง ๆ จะทำให้ระบบอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ของไทยเป็นที่น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษานี้ จะศึกษาการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น ไม่รวมถึงการระงับข้อพิพาททางเลือกในกรณีที่มีข้อพิพาทที่เกิดจากการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ ใน การศึกษานี้ ประกอบด้วยพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2545 ข้อบังคับสำนักงานศาล ยุติธรรมว่าด้วยอนุญาโตตุลาการสถาบันอนุญาโตตุลาการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2562 ข้อบังคับสถาบัน อนุญาโตตุลาการว่าด้วยการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์สำหรับธุรกรรมพาณิชย์ อิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2558 รวมถึงมาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการระงับข้อพิพาทโดย อนุญาโตตุลาการของต่างประเทศ เพื่อนำมาพัฒนาการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ของไทย ให้มีประสิทธิภาพ และน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาทบทวน ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ตำบทยกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา หนังสือ บทความ งานวิจัย และแหล่งข้อมูลออนไลน์ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาทำการวิเคราะห์ตามทฤษฎี กฎหมายเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการระงับข้อพิพาทโดย อนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมา แนวคิดทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาท โดยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์
2. ทำให้ทราบถึงกฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท โดยอนุญาโตตุลาการทาง อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการระงับข้อพิพาท โดย อนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ของไทย
4. ทำให้ได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการระงับข้อพิพาทโดยวิธีอนุญาโตตุลาการทาง อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย